saada (praukesi, lõhekesi ɔc. saada). Nende lõhekeste läbi wõiwad weikesed, millionite kaupa õhus elutsewad mädedemise seente idukesed, nagu ballitus, munasse tungida ja seal oma häwitamise tööd algada. Munakoore loomulikude auaukeste (porus) läbi ei näbta need kahjulised taimeidukesed mitte sisse saama, sest et nihil aknakestel omad luugid on, s. o. paraj õhu niiskuse juures paisuwad auaukeste seina jaud ülesse ja katawad õõne kinni. Keedetud ja hautud muna sisse ei tungi wesi mitte, sest et muna enese seest wist übt õlilist wedelikku tuleb, mis koore augukesed kinni matab. Mäda muna juures näeme, et koor alles tugewa surumise ehk löömise juures plahwatates katkeb ja gaasiti ning mädant sisu wälja purtskab. Siin piame ka selle iseäralduse peale waatama, kudas muna rebu munetud linnu munas seisab. Rebu on pilwes nagu pehme padja ees warjul; ja et pilw mitte korraga ehk mitte kergeste sooja ehk külma läbi ei lase, sellepärast on rebu ka kaitstud. Munarebu mõlemateşt külgedest lähawad nöörimoodi sidemed muna nüri ja terawa otsa poole kunni pilwe pinnani, kus nende otsad kinni on; nende wahel on rebu kinni. Need keerulised paelakesed sündisiwad tupeteel rebu edasi weeremise läbi ja hoiawad kui käekesed rebu pilwe keskel kinni. Iga kord, ükskõik kas meie rebu ükši ehk ühes pilwega koore seest wette walame, pöörab rebu, nagu katki löödud munaski, oma idutäpikese (Keimscheibe) ülesse poole. Kinnises munas ujub see idutäpike ka ikka, ükši õhukese munawalge katte all, koore lähedal, kus ta õhuwoolustega kergemalt kokku saab. See on tulewa looma saamise kohta wäga tarwilik nõuudmine. See asi saab meile selgemaks, kui meie keedetud muna rebu nuaga läbi lõikame. Kest muna rebu on pudelikese näau walge munasüda, mis kollasest rebust raskem on; selle pudeli näau muna südamekese õõne wälimise otsa peal seisabgi nõnda nimetatud iduplekike. See iduplekike ujub rebu pinnal ja pöörab end ikka sinna poole, kust õhku ja walgust tuleb. Ilma wal-

guseta, õhuta, niiskuseta ja soojuseta ei edene aga tuskil ega keegi eluawaldaw liikumine, elu ise.

Just see idutäpikene on munas see kõige tähtsam jagu, sest tema läes ja tema päralt on terwe muna tulewik. Selle täpikese sees uinuwad imelises saladuses need jõuud, mis tarwilise soojuse juures kana poja ilmale toowad. Kõik teised munajaud ei ole muud midagi, kui selle täpitese kätt, toidu ait ja warjajad. Kollane rebu on see toidu wara, mida Looja noorele sündiwale linnukesele muna sisse paigutanud, et ta sellest seni end toita wõiks, kunni ta koore seest wälja tuleb ja siis, kas kui pesalind, wanemateşt mõni aeg toidetud saab ehk kui pesast otse wälja pugeja, ise toitu püüdma hakkab. Sellepärast on looduse uurijad ka kollasele rebule toidurebu, aga idutäpikesele sünnitaja rebu nimeks pannud. Ka muna pilwel on oma kaitsemise ameti tõrwal weel noore linnukese toitmise kohus. Iseäranis tähtis on muna pilw oma weerikuse pärast, mida saajale loomatesele tarwis on, kuna tema ümber ja koore all olew naht ja koor ise kui kaitsewad seinad ja muna tühikoht sell korral õhu ait on, kus koore augukesed ajuti kinni minema juhtusiwad. Sellest õhuaidakesest hingab lind omal esimesel elu ajal tarwilist õhku sisse, kui tall juba kopsud sündinud on ja enne kui ta omast kambrikesest wälja tuleb.

Loodame, et Kasulise Kalendri lugejad niisuguşi loodus-teadlişi kirjelduşi hea meelega wastu wõtawad ja lubame sellepärast tulewa aastases Kalendri sabas, kui Jumal elu ja terwist tingib, sarnastele seletustele enam ruumi anda. Looja tööd on imelikud ning selged; nende tundma õppimine on iga mõistliku inimese kohus ja nende tundmine saadab meile igal sammul kasu.

H. Laakmann'i raamatupoes Tartus

müüakse lõikuguied walmulikud raamatud, kooli- ja juturaamatud ning näitemängud kui ka kenad pildiraamatud kõigeodawama hinnaga. Kes tellimise juures raha sisse saadab, sellel saawad tellitud raamatud ilma kuluta postiga koju läkitud.

Eesti rahwa Kasuline Kalender 1888, lk. 23